

Vleermuisonderzoek Geniedijk

N201 – Spieringweg en Fort Aalsmeer

2017

Vleermuisonderzoek Geniedijk

N201 – Spieringweg en Fort Aalsmeer

C. van den Tempel

2017

Projectleider	C. van den Tempel
Afdeling	Natuurlijke Zaken
Opdrachtgever	Gemeente Haarlemmermeer
Financiering	Gemeente Haarlemmermeer
Foto's en afbeeldingen	C. van den Tempel
Projectnummer	M-OA-17-50532 – 2017

© Natuurlijke Zaken

De zakelijke dienstverlening van Landschap Noord-Holland

Postbus 222

1850 AE Heiloo

088-0064400

www.natuurlijkezaken.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
2	Methode en ingreep	7
2.1	Plangebied en ingreep	9
3	Resultaten	10
3.1	Per bezoek Spieringweg – N201	10
3.2	Per bezoek Fort Aalsmeer	11
3.3	Per soort Spieringweg – N201	12
3.4	Per functie Spieringweg – N201	14
3.5	Per soort Fort Aalsmeer	14
3.6	Per functie Fort Aalsmeer	15
4	Effecten van de ingreep	16
5	Conclusies mbt de ontheffing	18
	Literatuur	19

1 Inleiding

Gemeente Haarlemmermeer heeft het voornemen om gefaseerd bomen te kappen op de Geniedijk, omdat deze bomen aan het eind van hun levensfase zijn. De Geniedijk is zo'n 10 kilometer lang. Op en langs de dijk staan bijna 1800 populieren die, door takval, een gevaar vormen voor de fietsers en wandelaars op en langs de Geniedijk.

Gemeente Haarlemmermeer heeft een plan van aanpak opgesteld waarbij gefaseerd steeds op een deeltraject de bomen op de Geniedijk gekapt en vervangen zullen worden. In 2014 en 2015 zijn de eerste kaprondes uitgevoerd. De volgende kaprondes staan gepland voor 2018, 2020 en 2022. Bij het Ministerie van EZ is een ontheffing voor de kap aangevraagd, omdat bekend is dat vleermuizen de bomen gebruiken als verblijfplaats en foerageerroute. Omdat vleermuizen van de bomen gebruik maken als verblijfplaats, zijn in mei 2017 40 vleermuiskasten op het traject Spieringweg – N201 opgehangen.

Om te beoordelen of deze compensatie verblijfplaatsen die als gevolg van de kap verloren gaan, adequaat is in de ontheffing een verplichting tot aanvullend onderzoek opgenomen.

Dit betreft onderzoek volgens het vleermuisprotocol vooraf, een inspectie tijdens de kap en monitoring van de effecten achteraf. Deze rapportage betreft het onderzoek volgens protocol voorafgaand aan de kap. Dit brengt verblijfplaatsen in bomen en foerageergebieden van vleermuizen in kaart in de gebieden waar in 2018 kap zal plaatsvinden; het tracé van de Spieringweg tot de N201 en een tweede locatie bij Fort Aalsmeer.

Doel

Doel van het onderzoek is het verkrijgen van de gegevens over het voorkomen van vleermuizen in het plangebied en het gebruik van het plangebied door de soorten. Daarbij zijn de volgende vragen gesteld:

- Welke vleermuizen komen in het plangebied voor.
- Welke functies heeft het plangebied voor de aanwezige soorten vleermuizen.
- Moeten er nieuwe maatregelen genomen worden met betrekking tot de verkregen ontheffing.

2 Methode en ingreep

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd volgens het vleermuisprotocol van de Gegevens Autoriteit Natuur (2017).

Tijdens de veldbezoeken is op basis van geluid en zicht geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname en- vertragingfunctie (Peterson D240x) is de echolocatie die vleermuizen uitzenden, hoorbaar gemaakt. Aan de hand van deze echolocatie zijn veel vleermuizen direct op soort te brengen. Bij twijfel is een opname gemaakt met een extern opnameapparaat en met behulp van het computerprogramma Batsound een nadere analyse toegepast waarmee de soort definitief vastgesteld kon worden.

Door daarnaast zoveel mogelijk zichtwaarnemingen te verzamelen, is bepaald welke functies het gebied voor welke soort heeft. Wij hebben onderscheid gemaakt tussen foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen (paar-, zomer of kraamverblijven).

In de kraamperiode (mei - juli) van 2017 zijn drie veldbezoeken per gebied uitgevoerd, twee in de avond en één in de vroege ochtend om te zoeken naar verblijven. Het laatste bezoek, waarbij beide gebieden bezocht zijn om nog een extra keer goed te luisteren en kijken naar soorten en de locatie van foerageren, is geweest op 20 juli omdat tussen 10 en 15 juli er avonden met neerslag waren en er geen goed veldbezoek uitgevoerd kon worden.

In de paarperiode hebben ook nog twee veldbezoeken plaatsgevonden om te luisteren naar paarroepen van vleermuizen waarmee paarterritoria of paarverblijven kunnen worden vastgesteld. Tot slot is er op 20 september een veldbezoek geweest voor de monitoring van de gehele dijk (Van den Tempel, 2017). Hierbij zijn ook de paarroepen van vleermuizen genoteerd. Omdat dit extra data opleverde van paarverblijven zijn deze data meegenomen in deze rapportage. Alle veldbezoeken zijn uitgevoerd door een deskundige op het gebied van vleermuizen.

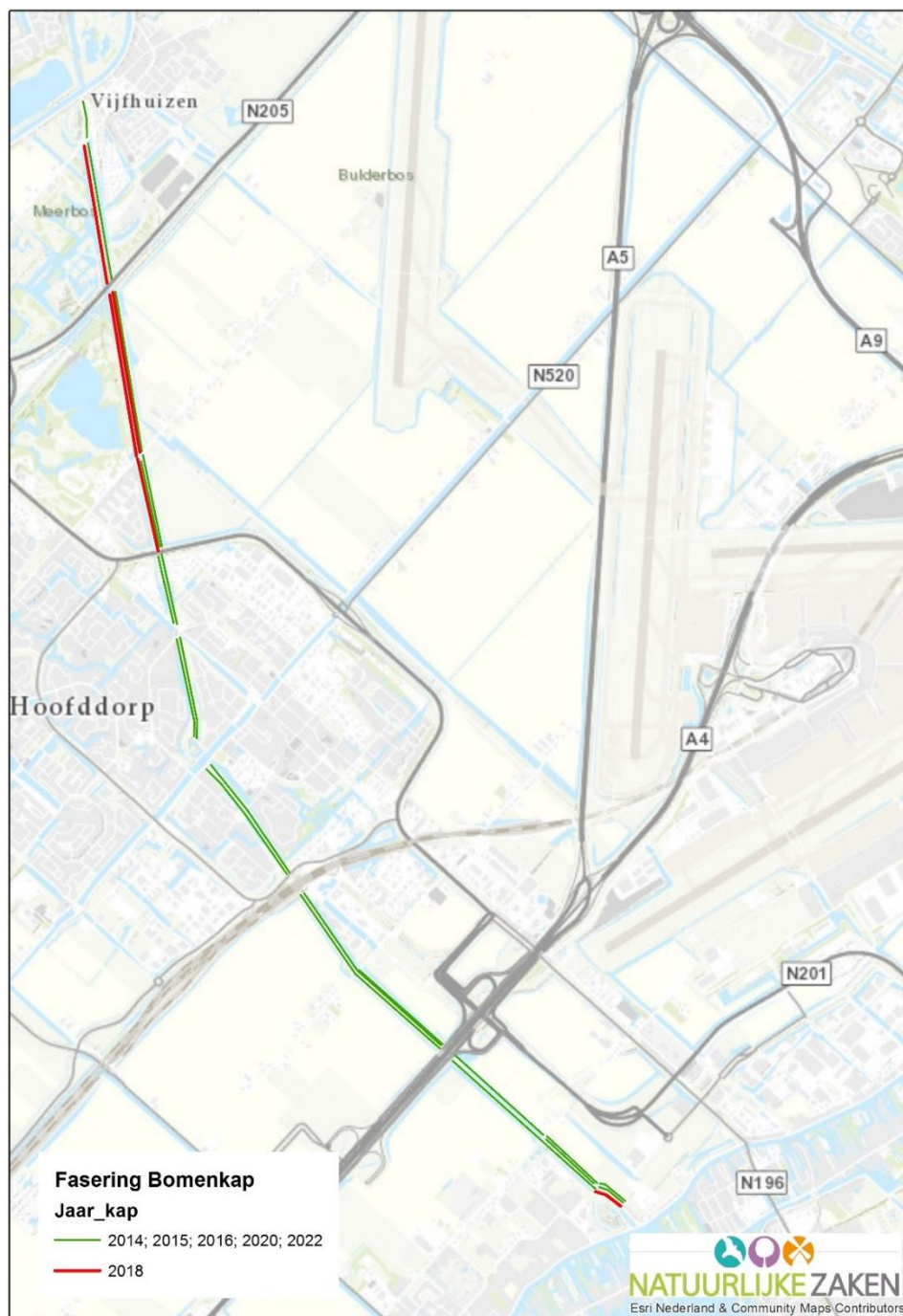
Tijdens alle bezoeken waren de weersomstandigheden voor vleermuisonderzoek gunstig, te weten weinig wind en niet te koud. De weersomstandigheden zijn weergegeven in zie tabel 1.

Tabel 1. Data Veldbezoeken en weersomstandigheden

Datum	Locatie	Tijdstip	°C	BFT
15-5-2017	Spieringweg –N201	21.30 - 00.00	16	2
11-6-2017	Spieringweg –N201	03.00 - 05.30	20	2
19-06-2017	Fort Aalsmeer	21.45 – 23.45	25	2
05-07-2017	Fort Aalsmeer	03.30 – 05.00	15	1
20-07-2017	Spieringweg – N201 en Fort Aalsmeer	22.00 - 02.00	17	3
15-08-2017	Spieringweg –N201 en Fort Aalsmeer	22.00 - 02.00	18	2
13-09-2017	Spieringweg –N201 en Fort Aalsmeer	22.00 - 02.00	15	4
20-09-2017	Spieringweg –N201 en Fort Aalsmeer	21.30 - 00.30	15	2

2.1 Plangebied en ingreep

Het plangebied bestaat uit de populieren op de Geniedijk tussen de Spieringweg en de N201 en de populieren bij Fort Aalsmeer.

Figuur 2.1 De ligging van het plangebied (rode lijnen)

3 Resultaten

3.1 Per bezoek Spieringweg – N201

15-5-2017

Dit was een avondbezoek waarbij het hele traject meermaals per fiets is onderzocht. Er is begonnen aan de kant van de N201 omdat dit in de bebouwing is. Indien er kolonies dichtbij in de bebouwing dicht bij de Geniedijk aanwezig zijn zouden hier de eerste dieren worden waargenomen. De eerste dieren zijn echter pas laat waargenomen. Pas om 22.05 (ca 30 minuten na zonsondergang) werd de eerste gewone dwergvleermuis waargenomen ter hoogte van het Haarlemmermeerse Bos. Uiteindelijk zijn overal foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

Verder zijn er veel rosse vleermuizen waargenomen. Het merendeel is foeragerend waargenomen ter hoogte van het Haarlemmermeerse Bos. Ook is er een enkele ruige dwergvleermuis foeragerend waargenomen.

11-6-2017

Tijdens dit ochtendbezoek zijn vanaf het begin van de ronde overal foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

Duidelijk was wel dat ter hoogte van het Haarlemmermeersebos de dieren veel boven de watergang aan de boskant foerageerden, meer dan tussen de boomtoppen. De aantallen namen snel af naarmate de ochtend vorderde over het hele tracé. Allen bij de kruising met de IJweg zijn tot vrij laat in de ochtend rosse vleermuizen en een gewone dwergvleermuis foeragerend waargenomen. De rosse vleermuizen vertrokken uiteindelijk in noordelijke richting en de gewone dwergvleermuis in zuidelijke richting.

Er zijn geen zwermende vleermuizen bij de bomen waargenomen. Zwermen dieren duiden op verblijfplaatsen.

20-07-2017

Tijdens dit bezoek zijn wederom vele foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Duidelijk werd dat deze zowel tussen de bomen als boven de watergangen aan beide zijden van de dijk foerageren. Tussen de Spieringweg en de IJweg vlogen er ongeveer gelijke aantallen gewone dwergvleermuizen boven de watergang ten westen van de Geniedijk als tussen de bomen. Tussen de IJweg en de N201 werden de watergangen aan beide zijdes van de dijk gebruikt als foerageergebied. Ook zijn er verschillende rosse vleermuizen waargenomen. Deze waarnemingen waren verspreid over het hele traject, maar een groot aantal zat ter hoogte van het Haarlemmermeerse Bos. Op twee locaties zijn laatvliegers gehoord. Deze waren nog niet eerder waargenomen op dit deel van de Geniedijk dit jaar.

Ook zijn er meerdere ruige dwergvleermuizen aangetroffen, ook al met balts. Het aantal ruige dwergvleermuizen was hoger dan in de vorige bezoeken.

15-08-2017

Er is tijdens dit bezoek op 5 locaties balts gehoord. Het gaat om 2 locaties van ruige dwergvleermuis en 3 van gewone dwergvleermuis. Op de locaties waar balts geluiden werden gehoord bevonden

zich in de aanwezige kasten geen dieren. Blijkbaar hadden de baltsende vleermuizen ene plekje in een boomholte gevonden.

Verder zijn rosse vleermuizen en laatvliegers gehoord en een watervleermuis. Er waren duidelijk minder rosse vleermuizen dan de eerste bezoeken aanwezig, maar wel wat meer laatvliegers foeragerend en passerend.

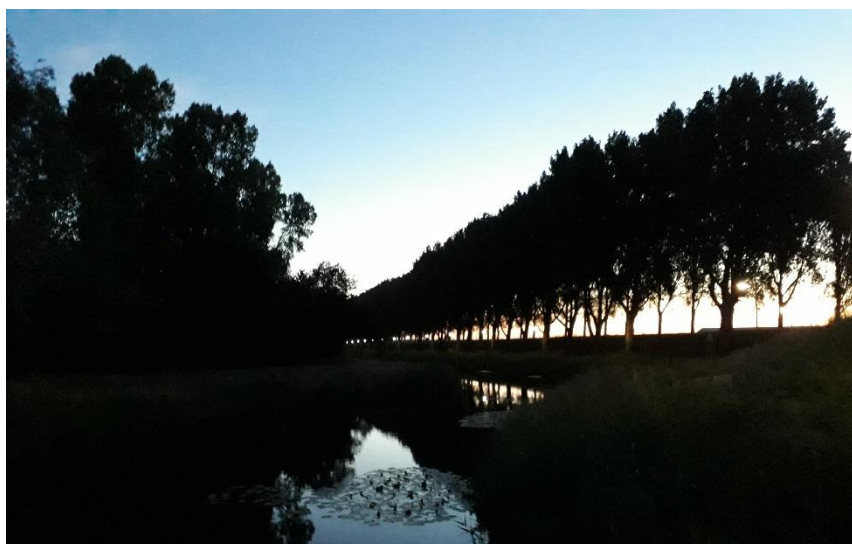
13-09-2017

Deze avond zijn vele baltsroepen van gewone dwergvleermuizen gehoord en op 5 locaties balts van ruige dwergvleermuizen.

Foeragerend zijn naast gewone en ruige dwergvleermuis laatvlieger, rosse vleermuis en watervleermuis waargenomen.

20-09-2017

Er zijn deze avond op 5 locaties balts van ruige dwergvleermuizen gehoord en op vele locaties balts van gewone dwergvleermuizen.

Figuur 3.1. Geniedijk in het ochtendgloren.

3.2 Per bezoek Fort Aalsmeer

19-06-2017

Deze avond zijn verschillende soorten vleermuizen waargenomen. Het gaat om gewone dwergvleermuizen, een laatvlieger en rosse vleermuizen.

De eerste gewone dwergvleermuis arriveerde vrij laat na zonsondergang, om 22.39 vanuit de richting van Aalsmeer en foerageerde bij het fort. De rosse vleermuizen zijn overvliegend richting Aalsmeer (Westeinderplassen) gezien. De laatvlieger is foeragerend waargenomen.

05-07-2017

Tijdens dit ochtendbezoek zijn alleen enkele foeragerende gewone dwergvleermuizen gezien. Deze vertrokken tussen 4.15 en 4.30 in de richting van Aalsmeer.

20-07-2017

Er is vroeg op de avond geluisterd, maar tot 20 minuten na zonsondergang zijn geen dieren gehoord. Later op de avond is nogmaals geluisterd en toen is hier een enkele gewone dwergvleermuis foeragerend aangetroffen langs de vegetatie van het fort.

16-08-2017

Er is tijdens dit bezoek 1 baltsende gewone dwergvleermuis gehoord. Verder is kort een overvliegende laatvlieger waargenomen.

13-09-2017

Er is dit bezoek een baltsende gewone dwergvleermuis gehoord. Nabij de bomen zijn ongeveer 5 foeragerende gewone dwergvleermuizen gezien. Mogelijk heeft deze man een harem vrouwen om zich heen.

20-09-2017

Tijdens de telling voor de monitoring zijn geen baltsroepen gehoord deze avond.

3.3 Per soort Spieringweg – N201

Gewone dwergvleermuis

Deze soort foerageert in grote aantallen op en langs de Geniedijk. De dieren zijn zowel tussen de boomkronen van de populieren gezien als boven de watergangen langs de Geniedijk. De aantallen zijn moeilijk aan te geven. Wel is duidelijk dat de Geniedijk vooral van belang is als foerageergebied. Tevens vindt er in het najaar veel sociaal gedrag plaats. Over het hele gebied zijn baltsroepen gehoord. Als alle baltsroepen als territoria van 200 meter worden geclusterd, zijn er 9 territoria van gewone dwergvleermuizen aanwezig. De gewone dwergvleermuizen kunnen in de bomen hun verblijfplaats hebben, maar ook in de omliggende huizen. Gewone dwergvleermuizen zijn namelijk vooral gebouwbewoners.

Ruige dwergvleermuis

De soort foerageert in de zomer in kleine aantallen op de dijk en het najaar is hij over het hele tracé waargenomen. Ook zijn er baltsroepen van de soort uit de bomen gehoord op negen locaties.

Rosse vleermuis

De rosse vleermuis is met name in de zomer in hoge aantallen aangetroffen langs de Geniedijk. Met name bij het Haarlemmermeersebos waren de aantallen hoog. Vroeg in de avond en laat in de morgen zijn de dieren waargenomen. In de bomen op de dijk zijn geen verblijfplaatsen van de soort waargenomen.

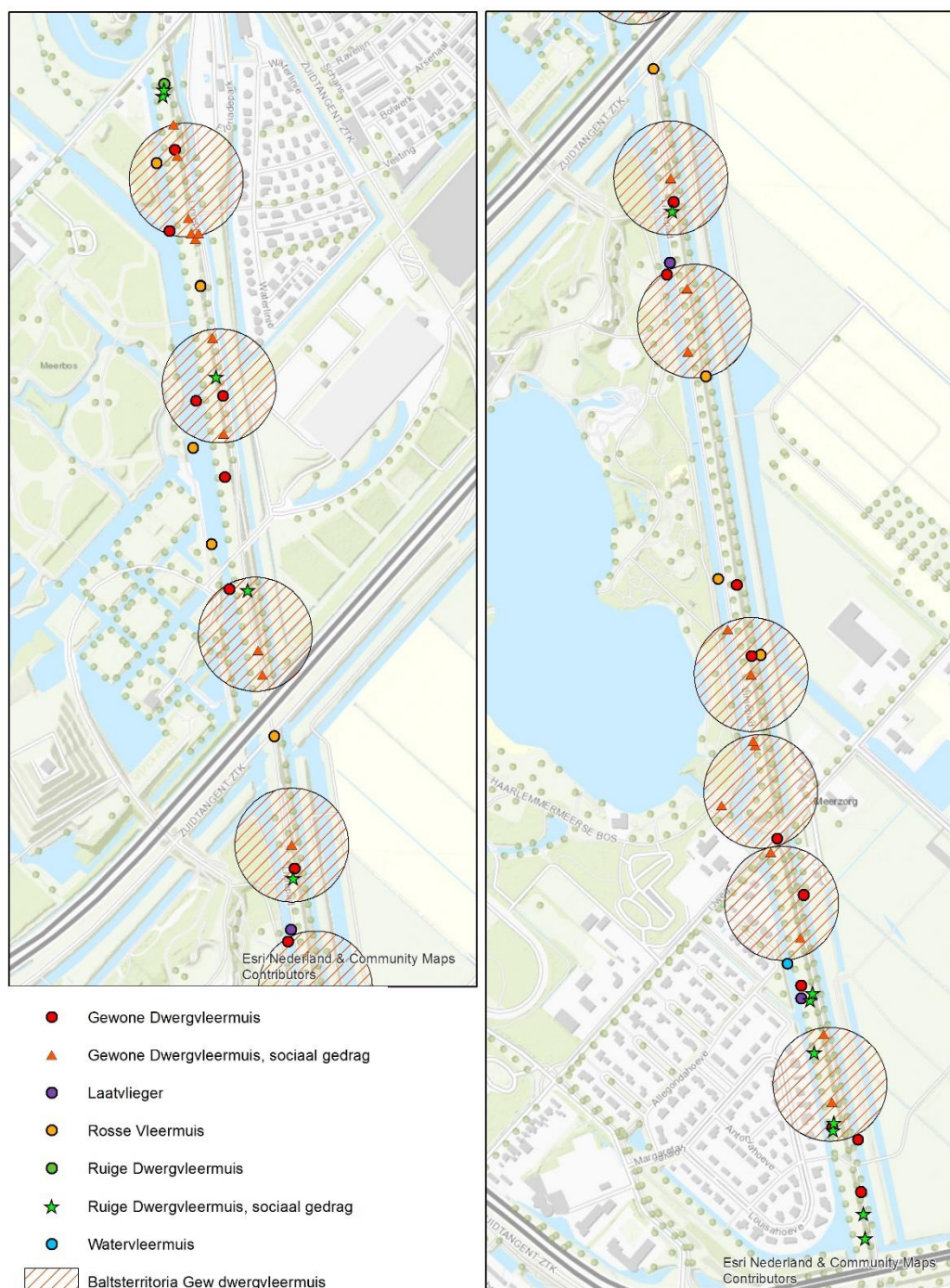
Wel is het mogelijk dat de lange groene lint wat de gehele dijk vormt een geleidingsroute is voor de rosse vleermuizen richting de Westeinderplassen om daar boven het water en de natte graslanden te foerageren.

Laatvlieger

Er zijn op de Geniedijk maar enkele foeragerende laatvliegers waargenomen. Daarmee lijkt het geen essentieel foerageergebied voor deze soort.

Watervleermuis

De watervleermuis is boven de watergang langs de Geniedijk waargenomen. Er zijn geen verblijfplaatsen of vliegroutes waargenomen tussen de bomen van de Geniedijk.

Figuur 3.2. Resultaten alle bezoeken Spieringweg - N201.

3.4 Per functie Spieringweg – N201

Verblijfplaatsen

Er zijn op de dijk maximaal 9 territoria van gewone dwergvleermuis aanwezig. Hiervan valt er bebouwing binnen 5 van de territoria. Deze vleermuizen zouden hun verblijf dus ook goed in de omliggende bebouwing kunnen hebben. Gewone dwergvleermuizen zijn met name gebouwbewoners en ze kunnen meerdere paarverblijven in hun territorium hebben. Er wordt daarom aangenomen dat er daar waar bebouwing in het territorium ligt, er (ook) een verblijfplaats in de bebouwing zit. De overige 4 territoria bevinden zich waarschijnlijk in de bomen. Daarnaast zijn er nog negen paarverblijven van de ruige dwergvleermuis in de bomen op de dijk aanwezig.

Er zijn in totaal dus 13 verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig in de bomen tussen de Spieringweg en de N201.

Vliegroute

De Geniedijk wordt niet gebruikt als vliegroutes tussen verblijf en foerageergebied. Wel wordt het mogelijk als foerageerroute gebruikt.

Mogelijk wordt de Geniedijk als navigatieroute gebruikt door rosse vleermuizen. Rosse vleermuizen vliegen op grote hoogte en maken daarom minder tot geen gebruik van structuren dan bijvoorbeeld gewone dwergvleermuizen. De Geniedijk is daarom geen echte vliegroute maar wordt mogelijk wel ter navigatie gebruikt.

Foerageergebied

Het gebied is van belang voor de gewone dwergvleermuis die in grote aantallen op de dijk foerageert. Verder foerageren er ruige dwergvleermuizen, laatvlieger en rosse vleermuis.

3.5 Per soort Fort Aalsmeer

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis foerageert bij het fort. In het najaar zit er een paarverblijfplaats van een man.

Laatvlieger

De laatvlieger foerageert soms bij het fort.

Rosse vleermuis

De rosse vleermuizen vliegen voornamelijk over het fort richting het waterrijke gebied van de Westeinderplassen.

3.6 Per functie Fort Aalsmeer

Verblijfplaatsen

Er is hier één verblijfplaats van een gewone dwergvleermuis aanwezig. Omdat gewone dwergvleermuizen met name gebouwbewoners zijn wordt er aangenomen dat het dier zijn verblijf in het fortgebouw of in de bebouwing aan de Aalsmeerderdijk heeft.

Vliegroute

Rosse vleermuizen maken waarschijnlijk gebruik van de bomen om hun richting te vinden richting de Westeinderplassen.

Foerageergebied

Het gebied biedt foerageergebied aan gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

Figuur 3.3. Resultaten Fort Aalsmeer.

4 Effecten van de ingreep

Spieringweg – Driemerenweg

Door de kap van de bomen verdwijnen er vele bomen aan een kant van de dijk. Er blijft wel een kant met grote bomen behouden. Er blijft zo een beschutte zone voor foerageren en een groene vliegroute behouden voor de vleermuizen.

Echter door de kap van de bomen verdwijnen er mogelijk wel verblijfplaatsen van vleermuizen. Het gaat om zeker één verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis en twee van de ruige dwergvleermuis (een van de verblijven van ruige dwergvleermuis zit aan de zijde die behouden blijft). In totaal gaat het dus om 3 verblijfplaatsen.

Driemerenweg – IJweg

Langs dit deel van het traject worden de bomen aan beide kanten van de dijk vervangen. Dit deel ligt naast het Haarlemmermeerse bos. De bosrand zorgt er voor dat er een groene vliegroute behouden blijft en ook voldoende foerageergebied. Ook nu al werd er veel boven de watergang langs het bos gevoerageerd.

Er verdwijnen hier door de kap drie verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en één van de ruige dwergvleermuis.

IJweg – N201

De kap hier betreft ook slechts 1 zijde van de Geniedijk. Er blijft een groene vliegroute behouden door de bomen die al zijn vervangen en de derde rij bomen die er staat.

In dit deel zijn vier verblijfplaatsen van ruige dwergvleermuizen vastgesteld in de bomen. Deze gaan verloren door de kap van de bomen.

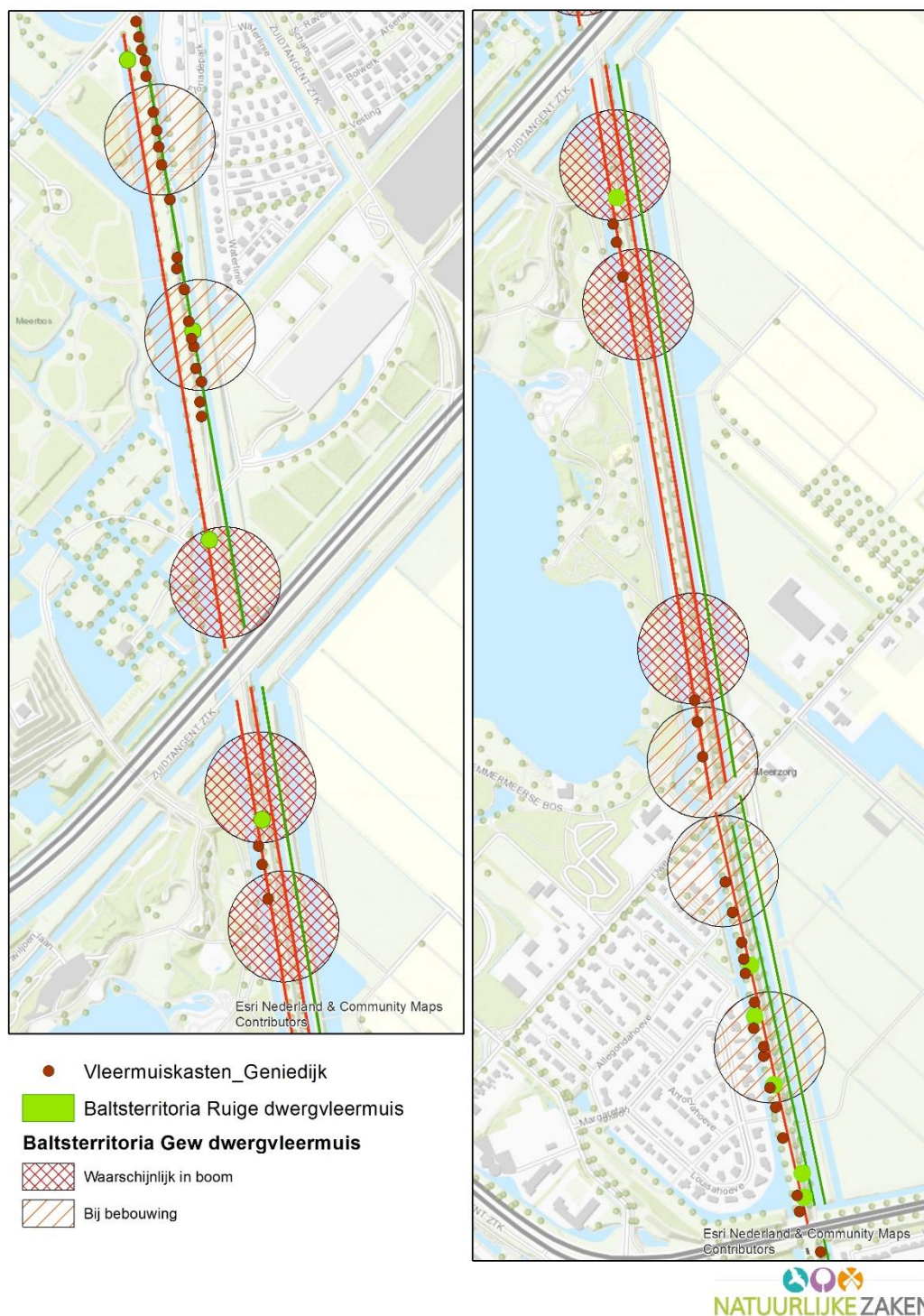
Fort Aalsmeer

Hier blijft door de groene zone om het fort voldoende groen voor foerageergebied en geleiding behouden. Het paarverblijf van de gewone dwergvleermuis bevindt zich waarschijnlijk in het fort of in de bebouwing van de Aalsmeerderdijk.

Er zijn dus geen effecten op vleermuizen van de kap van de bomen bij Fort Aalsmeer.

Figuur 4.1. Bomenrijen tussen IJweg en N201; Derde rij, nieuwe iepen en oude populieren

Figuur 4.2. De locaties van de vleermuiskasten en paarverblijven / paarterritoria.

5 Conclusies mbt de ontheffing

Er zijn voor het verdwijnen van verblijfplaatsen al 40 kasten opgehangen in mei 2017 op het deel Spieringweg – N201. Per verblijfplaats die verdwijnt moeten er 4 kasten worden opgehangen om deze verblijfplaatsen te behouden.

Spieringweg – Driemerenweg

Hier zijn 20 kasten opgehangen. Er verdwijnen hier 3 verblijfplaatsen. Er zouden voor de drie verblijfplaatsen 12 kasten nodig zijn om deze functie te behouden. Er is hier dus ruim voldoende gecompenseerd voor de verblijfplaatsen die verloren gaan. Eén van de kasten is dit jaar al gebruikt. De kasten worden dus door vleermuizen gevonden.

Driemerenweg – IJweg

Er verdwijnen hier door de kap drie verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en één van de ruige dwergvleermuis. In totaal verdwijnen er dus 4 verblijfplaatsen. Er zijn in dit deel zes kasten opgehangen. Twee hier van zijn dit jaar al gebruikt. Deze liggen naast elkaar en zijn dus mogelijk samen één verblijfplaats. Dit verblijf kan dus behouden blijven als de kasten op locatie worden gehouden.

Dan zijn er dus nog 4 kasten “over” voor 3 verblijfplaatsen. Dit is onvoldoende. Hier moeten nog 8 kasten bij.

Eventueel kunnen deze kasten uit het deel van de Spieringweg – Driemerenweg gehaald worden. Daar hangen 20 kasten en zijn er maar 12 kasten nodig.

IJweg – N201

In dit deel zijn vijf verblijfplaatsen van ruige dwergvleermuizen vastgesteld die verdwijnen door de kap van de bomen. Er moet dus met $5 \times 4 = 20$ kasten gecompenseerd worden. Er hangen al 14 kasten op dit deel van de dijk. Er zouden dus nog 6 kasten bij geplaatst moeten worden.

Fort Aalsmeer

Hier zijn geen effecten op vleermuizen door de kap van de bomen.

Samengevat

Er hangen er op 6 kasten na voldoende kasten op dit hele deel van het traject. Eventueel kunnen er kasten verplaatst worden van de noordzijde van de Driemerenweg naar de zuidzijde van de Driemerenweg.

Literatuur

- Besteman, B. en C. van der Graaf, 2014. Monitoring vleermuizenvervangingsplan bomen Geniedijk fase 1. B&D natuuradvies. Haarlem
- Besteman, B. en C. van der Graaf, 2015. Monitoring vleermuizenvervangingsplan bomen Geniedijk fase 1. B&D natuuradvies. Haarlem
- Besteman, B., 2017. Notitie 'Voorstel vleermuiskasten Geniedijk Spieringweg-IJweg'
- BIJ12, 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*.
- BIJ12, 2017. Kennisdocument Rosse vleermuis *Nyctalus noctula*
- BIJ12, 2017. Kennisdocument ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii*.
- Dietz, C., O. von Helversen en D. Nill. 2011. Vleermuizen Alle soorten Europa en Noordwest Afrika, Tirion Natuur, Baarn
- Kapteyn, K. 1995. Vleermuizen in het Landschap. Schuyt & Co. Haarlem.
- Vleermuisprotocol, 2017. Netwerk groene bureaus, Gegevensautoriteit natuur en de Zoogdiervereniging.